

28.9.2007

Dnro 811/4/07

Ratkaisija: Apulaisoikeusasiamies Petri Jääskeläinen

Esittelijä: Oikeusasiamiehensihteeri Pasi Pölönen

LAIMINLYÖNTI VALVOA TYYTYMÄTTÖMYYDEN ILMOITTAMISEN MÄÄRÄAIKAA

1 KANTELU

Kantelija pyysi 2.3.2007 eduskunnan oikeusasiamiehelle osoittamassaan kirjeessä oikeusasiamiestä tutkimaan Turun oikeusaputoimiston julkisen oikeusavustajan menettelyä.

Kantelukirjoituksen mukaan kantelija ja hänen avopuolionsa, jolle hakijat halusivat oheishuoltajuuden vahvistamista lapsen biologisten vanhempien suostumuksella, kääntyivät asian johdosta Turun oikeusaputoimiston puoleen. Kantelukirjoituksen mukaan julkinen oikeusavustaja keskusteli vapaamuotoisesti asiasta hakijoiden kanssa 22.11.2006. Kantelijan mielestä julkinen oikeusavustaja jätti sittemmin laatimastaan hakemuksesta pois asian käsittelyn kannalta oleellisimman seikan uusperheen hajoamisesta ja tästä aiheutuvasta oheishuoltajuuden tarpeesta.

Seuraavan kerran kantelija kertoi kuulleensa asiasta julkisen oikeusavustajan 14.2.2007 päivätyllä kirjeellä, jossa hän ilmoitti, ettei hakemukseen ollut suostuttu. Kantelija olisi halunnut valittaa käräjäoikeuden päätöksestä, mutta se ei ollut mahdollista sen johdosta, että julkinen oikeusavustaja oli ilmoittanut käräjäoikeuden ratkaisusta vasta seitsemän vuorokautta sen jälkeen, kun määräaika tyytymättömyyden ilmoittamiselle oli kulunut loppuun.

Kantelija kertoi yrittäneensä saada tapahtuneesta selvitystä julkiselta oikeusavustajalta, mutta hän ei ole kantelukirjoituksen mukaan vastannut kantelijan yhteydenottoopyyntöön.

- - -

3 RATKAISU

3.1 Tapahtumista

Julkinen oikeusavustaja lähetti 15.1.2007 kantelijan ja toisen hakijan puolesta oheishuoltajuuden vahvistamista koskevan hakemuksen Turun käräjäoikeuteen. Asian prosessiosoitteeksi ilmoitettiin julkisen oikeusavustajan tiedot Turun oikeusaputoimistossa.

Turun käräjäoikeus lähetti 24.1.2007 ilmoitettuun prosessiosoitteeseen eli julkiselle oikeusavustajalle ilmoituksen ratkaisun antamisesta asiassa. Ilmoituksen mukaan ratkaisu asiassa annetaan 31.1.2007. Ilmoituksen mukaan ratkaisu ja muutoksenhakuohjeet ovat ratkaisun antamispäivästä alkaen nähtävillä käräjäoikeuden kansliassa. Vakiomallisessa ilmoituksessa kerrottiin myös tyytymät-

tömyyden ilmoittamisesta ja sen määräajasta sekä määräajan merkityksestä.

Turun kärjäoikeus antoi lapsen huoltoa koskevassa asiassapäätöksensä 31.1.2007. Kärjäoikeus hylkäsi hakemuksen. Muutoksenhakuohjauksen mukaan ratkaisuun sai hakea muutosta valittamalla Turun hovioikeuteen. Päätöksessä todettiin, että asianosaisen, joka tahtoo hakea ratkaisuunmuutosta, on ilmoitettava siihen tyytymättömyyttä puhevallan menettämisen uhalla viimeistään 7.2.2007.

Julkinen oikeusavustaja lähetti 14.2.2007 päivätyn kirjeen kantelijalle, jossa hän ilmoitti oheistavansa kärjäoikeuden päätöksen lapsen oheishuoltoa koskevassa asiassa ja totesi, että hakemukseen ei ole suostuttu.

3.2

Oikeusohjeet

Oikeudenkäymiskaaren 8 luvun 11 §:n 1 momentin mukaan hakemusasian ratkaisu annetaan kansliassa tai julistetaan istunnossa. Säännöksen 2 momentin mukaan asiaan osalliselle, joka ei ole käsittelyn päättyessä saapuvilla, päätöksen antamispäivä on ilmoitettava kirjallisesti hyvissä ajoin ennen sen antamista, jos hakemusia on ratkaistu toisin kuin hakija tai muu asiaan osallinen on pyytänyt. Säännöksen 3 momentin mukaan silloin kun päätöksen antamispäivä 2 momentin mukaisesti on ilmoitettava asiaan osalliselle, päätöksen on antamispäivästä oltava kansliassa nähtävänä.

Oikeudenkäymiskaaren 8 luvun 13 §:n mukaan hakemusasian käsittelystä on muutoin soveltuvin osin voimassa, mitä riita-asian käsittelystä säädetään.

Oikeudenkäymiskaaren 25 luvun 3 §:n 1 momentin mukaan kun kärjäoikeus julistaa tai antaa ratkaisun, sen on samalla ilmoitettava, saako ratkaisuun hakea muutosta ja mitä muutoksenhaussa on noudatettava.

Oikeudenkäymiskaaren 25 luvun 5 §:n 1 momentin mukaan asianosaisen, joka tahtoo hakea muutosta kärjäoikeuden ratkaisuun, on ilmoitettava siihen tyytymättömyyttä puhevallan menettämisen uhalla. Säännöksen 2 momentin mukaan tyytymättömyyttä on ilmoitettava viimeistään seitsemäntenä päivänä siitä päivästä, jona kärjäoikeuden ratkaisu julistettiin tai annettiin.

Oikeudenkäymiskaaren 25 luvun 11 §:n 1 momentin mukaan kun tyytymättömyyden ilmoitus on tehty ja hyväksytty, on asianosaiselle annettavaan kärjäoikeuden ratkaisun jäljennökseen liitettävä valitusosoitus. Luvun 12 §:n 1 momentin mukaan määräaika valitusta varten on 30 päivää siitä päivästä, jona kärjäoikeuden ratkaisu julistettiin tai annettiin.

Valtion virkamieslain (750/1994) 14 §:n 1 momentin mukaan virkamiehen on suoritettava tehtävänsä asianmukaisesti ja viivytyksettä.

Oikeusapulain (257/2002) 8 §:n 4 momentin mukaan avustaja on toimessaan velvollinen noudattamaan hyvää asianajotapaa.

Valtion oikeusaputoimistoista annetun lain (258/2002) 6 §:n 1 momentin mukaan julkisen oikeusavustajan tulee rehellisesti ja tunnollisesti täyttää hänelle uskotut tehtävät sekä kaikissa toimeksiannoissaan noudattaa hyvää asianajotapaa.

Hyvää asianajotapaa koskevien tapaohjeiden (jäljempänä TO) 22 §:n mukaan toimeksiannot on hoidettava huolellisesti, täsmällisesti ja tarpeellisella joutuisuudella sekä päämiehelle tarpeettomia

kustannuksia aiheuttamatta.

TO 41 §:n mukaan asianajajan on huolellisesti perehdyttävä hänelle uskottuun asiaan ja noudattaen, mitä oikeudenkäymiskaaressa ja laissa muutoin on säädetty, hoidettava asiaa tunnollisesti ja joutuisasti.

3.3

Selvitysten sisältö

Julkinen oikeusavustaja kertoi 16.3.2007 päivätyssä alustavassa selvityksessään, että käsillä olevan asian päätös on postitettu Turun käräjäoikeudesta oikeusaputoimistoon 9.2.2007, jolloin se on jollut lainvoimainen.

Käräjäoikeus oli ilmoittanut Turun oikeusaputoimistoon ratkaisun antamisesta 24.1.2007 päivätyllä kirjeellä. Turun oikeusaputoimistossa ei ollut merkintää siitä, koska mainittu ilmoitus ratkaisun antamisesta oli saapunut oikeusaputoimistoon, eikä julkinen oikeusavustaja pystynyt ajan kulumisen vuoksi enää muistamaan kyseistä seikkaa. Hän kertoi, että koska merkintää ratkaisun antamisesta ei ollut viety oikeusaputoimiston asianhallintajärjestelmään, ei hän voinut selvittää ratkaisun sisältöä sen ilmoitettuna antopäivänä.

Selvityksen mukaan julkinen oikeusavustaja ei osannut odottaa, että hakemusasiansa lähetettäisiin lainvoimainen hylätty päätös. Selvityksen mukaan on harvinaista, että käräjäoikeudesta lähetetään lainvoimainen päätös.

Julkinen oikeusavustaja totesi, että kantelijalle on eittämättä tapahtunut oikeudenmenetys, koska hän ei ole voinut valittaa käräjäoikeuden päätöksestä hovioikeuteen. Oikeudenmenetys ei kuitenkaan ole hakemusasiansa luonteesta johtuen lopullinen, vaan kantelija voi halutessaan saattaa hakemusasiansa uudelleen vireille. Julkinen oikeusavustaja totesi olevansa pahoillaan siitä, että näin on mitä ilmeisimmin päässyt käymään ja kantelijalle on koitunut ainakin ajan hukkaa.

Toimistos sihteeri kertoi selvityksessään oikeusaputoimiston käytännöistä niin sanottujen fataljien kirjaamisessa asianhallintajärjestelmään. Järjestelmään kirjataan esimerkiksi tieto ratkaisun saamisen määräpäivästä, ja kun ratkaisu on saatu ja toimitettu edelleen, poistetaan fataljimerkintä.

Normaalikäytännön mukaista olisi, että tieto päätöksen antamisesta on saapunut oikeusaputoimistoon 26.1.2007, koska se oli tuolloin kirjattu fataljiksi. Fatalji on poistettu 2.2.2007; toisin sanoen päätös on selvityksen mukaan tuolloin saapunut oikeusaputoimistoon ja toimitettu eteenpäin. Toimistosiihteerillä ei ollut asiasta varmoja muistikuvia mutta hän uskoi, että näin on menetelty käsillä olevassa tapauksessa. Selvityksen mukaan päätös olisi siis lähetetty kantelijalle perjantaina 2.2.2007, joten sen olisi tullut olla perillä maanantaina 5.2.2007. Tuolloin määräaika tyytymättömyyden ilmoittamiselle olisi ollut vielä jäljellä 7.2.2007 saakka.

Turun oikeusaputoimiston **johtava julkinen oikeusavustaja** totesi, että Turun oikeusaputoimiston käytössä on, kuten muissakin oikeusaputoimistoissa, Julia-asianhallintajärjestelmä, johon kirjataan saapuneet asiat, tehdyt toimenpiteet, määrääjat ja laskutustiedot sekä asian päättäminen.

Lausunnon mukaan ilmoitukset kansliatuomion antamisesta merkitään mainittuun järjestelmään otsikon "fataljit" kohdalle. Käsillä olevassa asiassa on tietojärjestelmän mukaan menetelty niin, että tieto päätöksen antamisesta on kirjattu fataljiksi 26.1.2007 ja merkitty hoidetuksi. Tällöin fataljimerkintä

poistuu ja toimenpideluetteloon kirjautuu poistopäiväksi järjestelmästä johtuvasta syystä sama päivämäärä, jolloin fatalji oli alun perin luotu. Lokitiedoista näkyy kuitenkin, että fataljitietoa on muokattu todellisuudessa 2.2.2007, minkä täytyy lausunnon mukaan olla asian hoidetuksi merkitsemisen päivämäärä.

Kaikki fataljia koskevat kirjaukset on tehnyt toimistos sihteeri, joka toimii muun muassa julkisen oikeusavustajan sihteerinä.

Lausunnon mukaan syy käsillä olevan asian menettelyyn ei ole selvinnyt. Oikeusaputoimistossa ei ole enää jälkikäteen voitu selvittää, onko kantelijaa koskeva kärjäoikeuden päätös saapunut toimistoon jossain muodossa 2.2.2007. Tähän kuitenkin viittaa fataljin poistomerkintä kyseisenä päivänä. Normaalkäytännön mukaisesti fataljin poistamisesta ei ole oltu yhteydessä julkiseen oikeusavustajaan. Se, että kantelijan kohdalla päätös ehti lainvoimaiseksi ennen sen saapumista oikeusaputoimistoon, johtui siitä, että vaikka fatalji oli sinänsä merkitty asianmukaisesti tietojärjestelmään, oli se poistettu järjestelmästä varmistumatta siitä, että päätös oli tilattu tai muuten saatu.

Johtavan julkisen oikeusavustajan lausunnon mukaan tiedon asianhallintajärjestelmään 26.1.2007 kirjatusta kärjäoikeuden ratkaisun antopäivästä (31.1.2007) on täytynyt tulla myös julkiselle oikeusavustajalle. Fataljit kirjataan kunkin oikeusavustajan omalle nimelle, ja järjestelmää käytetään päivittäin. Kukin oikeusavustaja seuraa järjestelmästä omia juttujaan.

Normaalikäytäntö Turun oikeusaputoimistossa on lausunnon mukaan se, että päätös pyydetään toimittamaan telefaksilla tai sähköpostin liitetiedostona. Tässä asiassa on käynyt niin, että kärjäoikeuden päätös on lähetetty oikeusaputoimistoon vasta sen jälkeen, kun määräaika tyytymättömyyden ilmoittamiselle oli kulunut umpeen.

Lausuntonaan johtava julkinen oikeusavustaja totesi, että asiassa on edellä puhutuilta osin päässyt tapahtumaan virhe, jollaista ei oikeusaputoiminnassa saa tulla. Hän huomautti tosin, että asiassa ei ole tapahtunut lopullista oikeudenmenetystä, koska kyseessä olevan kaltainen hakemusasia on mahdollista saattaa milloin tahansa uudelleen vireille.

Kantelussa mainitun yhteydenottopyynnön osalta lausunnossa todettiin, ettei oikeusaputoimistossa ole saatu varmistusta sille, että kantelija olisi jättänyt julkiselle oikeusavustajalle osoitettua yhteydenottopyyntöä. Kantelija itse ilmoittaa, että hän ei ole sellaista saanut. Johtava julkinen oikeusavustaja totesi, ettei hän ole löytänyt muita asiasta tietäviä henkilöitä. Hän kertoi, ettei kantelija ole ollut häneen yhteydessä.

Lausunnossa kerrottiin, että oikeusaputoimiston keskukseen tulevat soittopyynnot kirjataan normaalisti yhteydenottopyyntöinä Julia-järjestelmään ja toimitetaan sähköpostina tavoitelulle henkilölle. Johtava julkinen oikeusavustaja totesi soittopyynnön osalta lausuntonaan, että on mahdotonta tietää, onko asiassa tapahtunut laiminlyöntiä vai ei. Turun oikeusaputoimistossa on lausunnon mukaan tilanteesta riippuen päivittäin työssä 13–15 henkilöä. Puhelinliikenne on ajoittain vilkasta ja se ruuhkautuu aika ajoin. Yksittäisen yhteydenottopyynnön jäljittäminen ei lausunnon mukaan ole enää mahdollista.

3.4

Kannanotto

Asiasta saadun selvityksen perusteella Turun oikeusaputoimistoon ei ole erikseen tilattu Turun kärjäoikeuden etukäteen ilmoittamaa kansliatuomiota ratkaisun antopäivänä tai pian sen jälkeen. Tyytymättömyyden ilmoittamista silmällä pitäen kärjäoikeuden päätös on saatu liian myöhään. Näin ollen

kantelija on menettänyt mahdollisuuden hakea muutosta kärjäoikeuden päätökseen. Virhe on selvä ja myönnetty. Julkinen oikeusavustaja on pahoitellut virhettä.

Selvityksessään julkinen oikeusavustaja kertoi, että hän ei osannut odottaa hakemuksen hylkäämistä. Tältä osin pidän saamaani selvitystä periaatteellisesti ongelmallisena. Tämä johtuu siitä, että oikeudenkäymiskaaren 8 luvun 11 §:n 2 momentin mukainen menettely tulevan kansliaratkaisun antopäivästä ilmoittamiseksi on säädetty nimenomaan niitä tilanteita ajatellen, joissa "hakemusasia on ratkaistu toisin kuin hakija ... on pyytänyt". Kansliatuomiosta tehtävän kärjäoikeuden ilmoituksen tarkoitus on se, että (joltain osin) kielteiseen päätökseen mahdollistetaan muutoksenhaku säädettyissä määräajoissa. Tällaisen kärjäoikeuden ilmoituksen tarkoitus on toisin sanoen juuri se, että hakijalle annetaan etukäteistieto siitä, että hakemus on joltain osin vaatimukset hylkäävä. Hakemuksen hylkäävää ratkaisua ei tästä syystä voi mielestäni pitää yllättävänä, vaan päinvastoin odotettavana.

Ennakoilmoitusta kansliaratkaisusta ei ylipäätään lähetetä niissä tapauksissa, joissa tuomioistuimien ratkaisee asian hakemuksen mukaisesti, ja joissa ei siis ole mitään muutoksenhakuinnostusta. Tällöin hakijalle annetaan oikeudenkäymiskaaren 8 luvun 12 §:n mukaisesti toimituskirjana jäljennös päätöksestä tai todistus tehdystä toimenpiteestä.

Käsillä olevan tyyppisessä tilanteessa vastuu muutoksenhakuoikeuden valvomiseksi on tuleva kansliaratkaisua koskevan ilmoituksen saamisen jälkeen hakijalla itsellään. Tuomioistuimen ei tarvitse erikseen lähettää toimituskirjaa hakijalle tai hänen avustajalleen tyytymättömyyden ilmoittamiselle varatussa määräajassa, kun tieto ratkaisun antamisesta on jo tätä ennen annettu (poikkeava sääntely koskee vain rikosasioissa annettuja sakkorangaistusta ankarampia tuomioita; OK 25 luvun 4 §).

Toisaalta julkinen oikeusavustaja on kertonut kärjäoikeuden normaalikäytäntönä olevan yleensä faksata tai lähettää kärjäoikeuden ratkaisu oikeusaputoimistoon välittömästi sen antopäivänä. Totean, että vaikka tällaisesta käytännöstä olisi sovittu oikeusaputoimiston ja kärjäoikeuden välillä, jää vastuu muun muassa prosessuaalisten määräaikojen noudattamisesta silti oikeusaputoimiston ja viime kädessä asiaa hoitavan avustajan vastuulle.

Saamani lausunnon mukaan oikeusaputoimiston asianhallintajärjestelmän fataljikirjaukset on tehnyt toimistosihiteeri. Oikeusaputoimiston lausunnon liitteenä olevien Julia-asianhallintajärjestelmän lokitietojen mukaan fataljikirjausta on muokattu 2.2.2007 kello 14.42, eli kaksi päivää kärjäoikeuden asiassa antaman päätöksen jälkeen. Tässä vaiheessa määräaika tyytymättömyyden ilmoittamiselle olisi ollut vielä jäljellä viisi päivää (7.2.2007 saakka). Kantelija kuitenkin kertoo kuulleensa asian ratkaisusta vasta julkisen oikeusavustajan kirjeellä 14.2.2007 eli mainitun määräajan jälkeen. Kiistatonta selvitystä siitä, missä vaiheessa kärjäoikeuden ratkaisu on lähetetty kantelijalle oikeusaputoimistosta, ei ole saatavissa.

Riippumatta siitä, missä vaiheessa oikeusaputoimistosta postitettu kärjäoikeuden ratkaisu on lähetetty tai saapunut kantelijalle, tulisi asiasta vastaavan julkisen oikeusavustajan nähdäkseni joka tapauksessa seurata päivittäisessä käytössä olevasta Julia-asianhallintajärjestelmästä muun muassa tulevia ratkaisuja koskevia fataljikirjauksia. Asiasta saadun selvityksen mukaan tyytymättömyyden ilmoittamiselle varatun määräajan ylittäminen näyttäisi johtuneen juuri siitä, ettei julkinen oikeusavustaja ole havainnut määräaikakirjausta ajoissa.

Tietoa tulevasta kansliapäätöksestä tai määräajasta tyytymättömyyden ilmoittamiseksi ei ole voinut saada Julia-järjestelmästä enää 2.2.2007 jälkeen, kun toimistosihiteeri poisti selvityksen mukaan normaalikäytäntöä noudattaen asiaa koskevan fataljimerkinnän. Tietoa ei ilmeisesti ole kulkeutunut julkiselle oikeusavustajalle myöskään suullisesti. Saamani selvityksen mukaan on toimistorutiinien

mukaista, ettei toimistosihteerin ole fataljin poistamisesta yhteydessä asiaa hoitavaan julkiseen oikeusavustajaan.

Asiassa ei ole tullut esille seikkoja, jotka antaisivat minulle aihetta arvostella toimistosihteerin menettelyä.

Kuitenkin julkisen oikeusavustajan olisi tullut havaita asianhallintajärjestelmän merkintä kantelijan asiassa annettavasta kansliapäätöksestä jo etukäteen siten, että hän olisi voinut varmistaa, että ratkaisu saadaan oikeusaputoimistoon viipymättä sen antamisen jälkeen.

Korostan viimeksi mainitun seikan merkitystä. Silloin, kun käräjäoikeudesta annetaan ennakoilmoitus tulevasta kansliassa annettavasta ratkaisusta – jolloin kyse on periaatteessa aina päämiehelle joltain osin vastaisesta ratkaisusta –, tulisi seikan nimenomaan olla asiaa hoitavan julkisen oikeusavustajan tiedossa. Päämiehen tulee saada tietää ajoissa hakemuksensa (osittaisesta) hylkäämisestä muun muassa voidakseen harkita muutoksenhakemisen tai muiden tarvittavien toimenpiteiden tarpeellisuutta, tarvittaessa avustajansa tukemana.

Erilaisten prosessuaalisten määräaikojen seuraaminen ja noudattaminen on oikeudenkäyntiasiamiehenä toimivan julkisen oikeusavustajan tehtävien ydinaluetta. Tästä syystä niin sanotun fataljikirjan tai sitä vastaavan asianhallintajärjestelmän päivittämisessä ja seuraamisessa on meneteltävä korostetun huolellisesti.

Katson julkisen oikeusavustajan laiminlyöneen noudattaa asiassa valtion virkamieslain 14 §:n 1 momentin ja valtion oikeusaputoimistoista annetun lain 6 §:n 1 momentin mukaisia velvollisuuksia tehtävän asianmukaiseksi suorittamiseksi.

Asian luonteesta johtuen aiheutunut oikeudenmenetys ei toisaalta ole lopullinen, koska asiassa on mahdollista tehdä uusi hakemus käräjäoikeudelle. Tämä seikka on otettava huomioon lieventävänä tekijänä virheen moitittavuutta arvioitaessa.

Yhteydenottopyynnön osalta asiassa ei ole selvityksen valossa tullut esille virheellistä menettelyä osoittavia seikkoja. Asian luotettava selvittäminen ei ole enää jälkikäteen mahdollista.

4

TOIMENPITEET

Saatan edellä kohdassa 3.4 esittämäni käsityksen julkisen oikeusavustajan menettelyn virheellisyydestä hänen tietoonsa. Tässä tarkoituksessa lähetän hänelle jäljennöksen tästä päätöksestäni. Lähetän jäljennöksen päätöksestäni myös tiedoksi Turun oikeusaputoimistolle.

- - -